

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτῆα

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κης, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

Συνδρομὴ ἑτησία προπληρωτῆα

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρῳσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἄριθ. 30.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰουνίου 1898.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Νέον νομοσχέδιον περὶ τῆς στοιχειώδους ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.— Ἀδόλφος Δειστερβέγιος ὑπὸ Ν. Χατζάρα.— Οὐχὶ στενὸς σχολαστικισμὸς, ἀλλὰ πλατὺς ἀνθρωπισμὸς ὑπὸ Χ. Π. Οἰκονόμου.— Ἐπιστολὴ Ἑρνέστου Κουρτίου.

ΝΕΟΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ

Ἡ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Β'.

Μοὶ φαίνεται ὅτι ἀρετὴ παντὸς διοργανισμοῦ τῶν σχολείων εἶναι νὰ μὴ λυπῆ ἀλλὰ νὰ χαροποιῆ τοὺς διδασκάλους, νὰ ἐμπνέῃ αὐτοῖς ἀγάπην πρὸς τὸ ἐπάγγελμα των, καὶ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ καινωνία ἀποβλέπει πρὸς αὐτοὺς ὡς θεμελιωτὰς τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος των. Τὸ Α καὶ τὸ Ω ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ παντὸς διοργανισμοῦ τῶν σχολείων εἶναι ὁ διδάσκαλος. Ὅταν ὁ διδάσκαλος εἶναι ἀπληγισμένος, οὐδὲν ὠφελοῦσιν οὔτε τὰ καλὰ κτίρια τῶν δημοτικῶν σχολείων, οὔτε τὰ καλὰ προγράμματα, οὔτε ἡ ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων, οὔτε τὰ ἐκπαιδευτικὰ συμβούλια. Τὸ νομοσχέδιον τὸ ὑποβληθὲν προσφάτως εἰς τὴν βουλὴν περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἤγειρε τὴν θύελλαν τῶν ἐν Ἀθήναις δημοδιδασκάλων, οὓς ἐμιμήθησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συναδέλφων των. Ὡς λόγοι, οὓς φέρουσιν οὗτοι κατὰ τοῦ νομοσχεδίου τούτου, εἶναι ὅτι κλείονται 1000 σχολεῖα καὶ ὅτι βίπτονται εἰς τοὺς πέντε δρόμους ἰσάριθμοι διδάσκαλοι, ὅτι θεωροῦσι λίαν ἐξευτελιστικὸν νὰ προτείνωνται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων, ὧν πρᾶξι μῶσι τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Τὰ παράπονα ταῦτα τῶν διδασκάλων, ἐν ὑπάρχει ὄντως τι παραβλάπτει αὐτοὺς, δὲν πρέπει νὰ παρίδωσιν οἱ ἀρμόδιοι. Γινώσκωμεν ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐμπνέονται ὑπὸ γενναίων αἰσθημάτων πρὸς τὰ δημοτικά σχολεῖα καὶ ὅτι ἡ μέριμνα αὐτῶν πάσα περιστρέ-

φεται περὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν προσήκουσαν περιωπὴν. Καὶ πιστεύομεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἀκούσωσι τὰς γνώμας καὶ τῶν διδασκάλων καὶ παντὸς ἄλλου ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σχολείων καὶ ἑλλείψεις τυχόν τοῦ νομοσχεδίου θὰ προθυμηθῶσιν νὰ διορθώσωσι. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δημοσιεύομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τούτων.

Πρώτη ἀτέλειαν θεωροῦμεν τοῦ νομοσχεδίου ὅτι ἀναγράφει ἐν παρέργῳ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, δὲν λαμβάνει δὲ πρόνοιαν ἵνα τὸ ὑποχρεωτικὸν τοῦτο καταστῆ καὶ πρᾶγμα. Διερχόμενοι τὰς σχολικὰς νομοθεσίας πάντων τῶν πεπολιτισμένων Κρατῶν, προεξαρχούσης τῆς σοφῆς Γερμανίας, βλέπομεν πανταχοῦ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγεγραμμένον. Ἡ Γαλλία, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέζητει, ἐν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἑλευθερίαν τοῦ πολίτου τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ ἐξαναγκαστὸν αὐτῆς ἐπέστη ὑπὸ τῶν νικηφόρων ὄπλων τῶν τροφίμων τοῦ Γερμανοῦ δημοδιδασκάλου ὅτι κάκιστα ἐπράξε μὴ εἰσαγαγοῦσα ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τὴν ὑποχρεωτικὴν παιδείαν καὶ ἀνέγραψε καὶ ἐφήρμοσεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ 1870 κατὰ τρόπον, ὅστις κινεῖ τὸν θαυμασμὸν πάντων διὰ τὰς κολοσσιαίας θυσίας τοῦ δημοσίου νὰ διαδώσῃ πανταχοῦ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν φιλοπατρίαν διὰ καλῶν σχολείων. Τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Γαλλικοῦ σχολικοῦ Νόμου τῆς 30 Ὀβρίου 1886 ἀνέγραψε πλέον ἀπεριφράστως ὅτι «Πᾶσα κοινότης ὀφείλει νὰ ἔχῃ τούλάχιστον ἐν δημοτικὸν σχολεῖον». Καὶ παρ' ἡμῖν ἀναγράφεται τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἤδη ἐν τῷ νόμῳ τοῦ 1834 ἄρθρ. 6, ἐνθα ἀναγράφονται τάδε:

«Όλοι οι εἰς δῆμον, ἔχοντα σχολεῖον δημοτικὸν ἀνήκοντες παῖδες ἀπὸ τοῦ 5. συμπληρωμένου μέχρι τοῦ 12. συμπληρωμένου ἔτους τῆς ἡλικίας, χρεωστοῦν νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον.»

Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἡμισυ τῶν παιδῶν τῶν ἀρρένων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν σχολικὴν ὑποχρέωσιν φοιτᾷ, ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν τὰ θήλεα, πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὁποίων καὶ σήμερον τηρεῖται ἡ αὐτὴ τῶν Ἡσιοδείων χρόνων κατάστασις (Ἔργα καὶ Ἡμέραι στ. 520).

«Ἦτε δόμων ἔντοσθε φίλην παρὰ μητέρι μίμνει» οὐδὲν φροντίζουσα περὶ μορφώσεως τοῦ πνεύματος καὶ μανθάνουσα τὸν ἴστον καὶ τὴν ἡλακᾶτην τῆς. Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ πράξωμεν τι καὶ ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῶν κορασιῶν.

Ἐλπίζω ὅτι ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων τὴν περὶ διαδόσεως τῆς παιδείας εἰς τὸν λαὸν φροντίδα διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων καὶ διὰ τῆς ἐξαναγκάσεως παντῶν τῶν παιδῶν καὶ ἀρρένων καὶ θηλέων νὰ φοιτῶσιν ἐπὶ ὀρισμένον χρόνον εἰς τὰ σχολεῖα θὰ θεωρήσωσιν ἐν τῶν ὑψίστων καθηκόντων καὶ θὰ προθυμηθῶσι νὰ εὐεργετήσωσι τοὺς συμπολίτας τῶν ἐξευρίσκοντες τὰ μέσα τῆς ἐκπαιδευσεως των, ἵνα καὶ τὸ ἐλάχιστον χωρίον μὴ μένη ἀμέτοχον τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν πρέπει δὲ νὰ μᾶς πτοῇ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγγειρήματος καὶ τὸ ποσὸν τῆς δαπάνης ἐν τοιαύταις ἡμέραις δημοσίας κακοδαιμονίας. Σοφὴ Κυβέρνησις καὶ σώφρων καὶ πόρως θὰ ἐξευρῇ καὶ ἄριστα τούτους θὰ χρησιμοποίησιν, ἀρκεῖ νὰ θελήσῃ νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον μετὰ σπουδαιότητος καὶ νὰ ζητήσῃ τὰ ρῶτα καὶ ἄλλων ἀνδρῶν ἀσχολουμένων περὶ τοιαῦτα ζητήματα.

Δευτέραν ἀτέλειαν ἐν τῷ νομοσχεδίῳ εὐρίσκω τὸν διοργανισμὸν τῶν σχολείων. Ἡμεῖς ἐκ λόγων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν ἀληθῆ τῶν παιδῶν μόρφωσιν ἀποκρούομεν τὴν σύστασιν νηπιαγωγείων ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῇ πρὸ τοῦ ἔκτου ἔτους. Τὰ παιδιά ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις γράμματα δὲν δύνανται νὰ μάθωσι οὐδὲ πρέπει νὰ μάθωσι, διότι πᾶσα ἔντασις διανοητικὴ κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην καταστρέφει καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν. Τὰ νηπιαγωγεῖα γίνονται, ἵνα τὰ παιδιά παίζωσι. Ἄλλὰ τόπος ἀληθῆς πρὸς παιδιὰν δὲν εἶναι τὸ σχολεῖον, ἀλλ' ἡ παλαιστρα, ὁ τόπος ὁ ὑπαιθρος, ὃν τὰ παιδιά ὑπὸ ὀρμηφύτου ἀνάγκης διηγούμενα ἀνευρίσκουσι καὶ χρησιμοποιοῦσι, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην ὀδηγῶν διδασκάλου ἢ διδασκαλίσης. Μάλιστα τὸ παιγνίδιον τὸ γινόμενον ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν καὶ διεύθυνσιν διδασκάλου παύει νὰ εἶναι παιγνίδιον. Ἄλλὰ πλὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου ὑπάρχει καὶ λόγος οἰκονομικὸς κατὰ τῆς ἰδρύσεως τοιούτων σχολείων. Ἀφ' οὗ δὲν ἔχομεν χρήματα νὰ συντηρήσωμεν ὡς πρέπει σχολεῖα διὰ τὴν ἡλικίαν, ἣτις εἶναι διὰ γράμματα, ἀναλαμβάνομεν ὑποχρέωσιν νὰ διατηρῶμεν καὶ σχο-

λεῖα διὰ τὴν ἡλικίαν, εἰς ἣν εἶναι καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀπηγορευμένον νὰ μεριμνᾷ περὶ γραμμάτων. Οὐδεμία, ὡς ἐγὼ γινώσκω, νομοθεσία τῶν Κρατῶν τῆς Γερμανίας ἀνεγνώρισε τὰ νηπιαγωγεῖα. Μόνον ἐν τῷ Νόμῳ τῷ Γαλλικῷ τῆς 30 Ὀβρίου 1886 βλέπομεν ὅτι ἀναγράφονται καὶ τοιαῦτα σχολεῖα τὰ κληθέντα écoles maternelles καὶ classes enfantines. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα, τὰ μητρικὰ σχολεῖα, δέχονται παιδὶς ἀπὸ 2 ἐτῶν μέχρι 6 καὶ διδάσκουσιν, ὅσα καὶ παρ' ἡμῖν διδάσκονται ἐν τοῖς νηπιαγωγείοις, δηλ. πρὸς τοῖς ἄσμοσι καὶ ταῖς παιδιαῖς καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀριθμῆσιν καὶ τὴν γραφὴν. Τὰ δὲ δευτέρα τὰ classes enfantines, δέχονται μαθητὰς ἀπὸ τοῦ 4 μέχρι τοῦ 7 ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ διδάσκουσι πάντοτε τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολεῖου, ὡς εἶναι τὰ ἡμέτερα γραμματοσχολεῖα καὶ λειτουργοῦσι κυρίως εἰς τὰ μικρὰ χωρία. Νομίζω ὅτι παρ' ἡμῖν δύνανται νὰ λειψῶσι πάντα ταῦτα τὰ σχολεῖα καὶ ἀρκετὸν κέρδος θὰ εἶναι, ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν ἐν παντὶ χωρίῳ καὶ ἐν δημοτικῶν σχολείων. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἰδεῶδες πάσης σχολικῆς νομοθεσίας καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης δὲν πρέπει οὐδὲν νὰ περισπᾷ ἡμᾶς, μάλιστα ὅταν τοῦτο ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι οὐ μόνον περιττὸν, ἀλλὰ καὶ βλαβερὸν.

Τρίτην ἔλλειψιν τοῦ νομοσχεδίου εὐρίσκω ὅτι ὀρίζει τὴν μαθητείαν ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις τοῖς κοινοῖς εἰς 4 μόνον ἔτη, ἐν οἷς εἶναι ἀδύνατον, ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ γίνῃ τι γενναῖον. Τὰ 4 αὐτὰ ἔτη εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ἣν καταδιώκουσι παντοῖα ἀσθένεια, ἣν βλάπτει τὸ πολὺ ψῆχος ἢ τὸ πολὺ θάλλπος, ἣτις μάλιστα δὲν πρέπει νὰ καταπονῆται δι' ὑπερβολικῆς πνευματικῆς κοπώσεως, εἶναι κυρίως ἐν μόνον ἔτος διὰ τὴν ἡλικίαν τὴν μεγαλειτέραν τὴν μετὰ τὸ δέκατον ἔτος. Τότε, ὅτε κυρίως ἀρχίζει νὰ λειτουργῇ ὁ παιδικὸς νοῦς, κλείει τὸ σχολεῖον καὶ ὁ παῖς εἰσέρχεται εἰς τὸν βίον ἀτελέστατα παρεσκευασμένος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ποικίλα αὐτοῦ καθήκοντα. Ἄλλ' ἂν τὸ ὕψος τῆς μορφώσεως ἐνὸς ἔθνους ἐκτιμᾶται ἐκ τοῦ ὕψους τῆς διαδεδομένης εἰς τοὺς πολλοὺς παιδεύσεως, τὸ ἔθνος ἡμῶν μετὰ τὴν 4ετῆ φοίτησιν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, θὰ ἐμφανίζῃ ἀείποτε ταπεινὴν θέσιν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθῇ ἡ παιδεία του εἰς ἕξ ἔτη, κατόπιν δὲ καὶ εἰς περισσώτερα. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσιν ὄριση ὀκτῶ ἔτη ὑποχρεωτικά, οἱ Αὐστριακοὶ ὡσαύτως, οἱ δὲ Γάλλοι ἐν ἔτος ὀλιγώτερον, οἱ Βέλγοι, οἱ Σουηδοὶ, οἱ Δανοὶ, οἱ Ὀλλανδοὶ, οἱ Ἴταλοὶ πάντες ὀρίζουσι μαθητείαν ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις κυμαινομένην μετὰ ἕξ καὶ ὀκτῶ ἐτῶν καὶ τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδευσεως. Ἄλλ' ὅσον εἶναι εὐκόλον νὰ ἀναγραφῇ τὸ ὑποχρεωτικὸν καὶ ἡ ἐπέκτασις ἐπὶ πλείονα τῶν τεσσάρων ἐτῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδευσεως ἐπὶ τοῦ χάρτου, τόσον

δυσκόλον εἶνε καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ. Διότι τὸ ὑποχρεωτικὸν αὐτῆς καὶ ἡ ἐπέκτασις συνεπάγεται ἀναγκαιῶς τὴν σύστασιν δημοτικῶν σχολείων πανταχοῦ, ὥστε νὰ δύνανται εὐκόλως οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των. Ἄλλὰ σύστασις δημοτικῶν σχολείων πανταχοῦ, ὥστε νὰ εἶναι εἰς πάντα ἀνθρωπὸν προσιτὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὑποθέτει δαπάνας πολλὰς. Καὶ ἐνταῦθα ἐγκεῖται μέγα κοινωνικὸν ζήτημα ἢ ἐξέυρεσις τῶν πόρων πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν δημοτικῶν σχολείων. Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι καὶ αἱ κοινότητες ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ δειξῶσι τὴν φιλομουσίαν των καταβάλλουσαι φόρους, οὗς ἢ νομοθεσία ἤθελεν ὀρίσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ ὑστερήσῃ ἐν τούτῳ. Σχολικὸς φόρος ἐλαφρὸς ἐπιβαρύνων πάντα τὰ εἰσαγόμενα δύνανται νὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον κεφάλαιον, ὅπερ νὰ εἶναι προωρισμένον πρὸς τὴν διάδοσιν καὶ βελτίωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδευσεως. Ἐν τῷ ζητήματι τῶν θυσῶν ἄς μιμηθῶμεν τὴν Γαλλίαν, ἣτις μετὰ πόλεμον ἐξολοθρευτικὸν καὶ ἥτταν πικρὰν καὶ ἀποτισιν πολεμικῆς ἀποζημιώσεως κολοσιαιᾶς εἰς τὴν Γερμανίαν δὲν ὠκνήσεν χάριν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδευσεως νὰ ἀναγράψῃ ἑκατομμύρια πολλὰ φρονοῦσα καὶ δικαίως ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπανορθώσεως καὶ τῆς ἱκανοποιήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ. Τοιαῦτα γενναῖα ἔργα δικαιοῦμεθα νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ βουλῆς, ἣν ἐν ἐξἄλλῳ ἐνθουσιασμῷ ἐψήφισεν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐξαρτήσας ἐξ αὐτῆς τὴν ἀνόρθωσίν του καὶ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν.

Τετάρτην ἔλλειψιν εὐρίσκω ὅτι ἐπανερχονται πάλιν τὰ περιλάλητα πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα ἐν ταῖς μεγαλειτέραις τῆς Ἑλλάδος πόλεσι, ἐνθα ἀκριβῶς ὑπάρχουσι καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἃ ὡσαύτως διατηροῦνται, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἡ ἐσφαλμένη ἰδέα νὰ καταργηθῶσι. Τῶν καλουμένων πλήρων δημοτικῶν σχολείων ὡς πρότυπα ἐπετερυγίζον πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν προτεινάντων κατ' ἀρχὰς τοιαῦτα σχολεῖα τὰ Bürgerschule τῶν Γερμανῶν ἢ ὡς ταῦτα μετεφράσθησαν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τὰ ἀστικά σχολεῖα. Καὶ ἐνομίσαμεν ὅτιδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς τοιαῦτα ἀνώτερα δημοτικὰ σχολεῖα νὰ δημιουργήσωμεν, ἐὰν αὐξήσωμεν τὰς τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ διορίσωμεν ἐν αὐτοῖς πολλοὺς δημοδιδασκάλους. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ὑπάρχει ἡ πλάνη ἡμῶν. Οἱ παρ' ἡμῖν δημοδιδασκαλοὶ, πλὴν ὀλίγων ὄντως εὐφυστάτων νέων, ὄτινες δι' ἰδίαν μελέτην καὶ διὰ τῆς σπουδῆς καὶ ἐκμαθήσεως μάλιστα καὶ ξένων γλωσσῶν κατάρθωσαν νὰ εὐρύνωσιν τὴν μόρφωσίν των, οἱ λοιποὶ ἀδυνατοῦσι νὰ διδάξωσι εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις πλήρους δημοτικοῦ σχολεῖου. Τὸ τοιοῦτο ἀπεδείχθη περιφανῶς ἄλλοτε εἰς τὰ πλήρη σχολεῖα λειτουργήσαντα μετ' ἕξ τάξεις, ἐνθα καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἐπανελαμβάνοντο τὰ αὐτὰ

μαθήματα, ὅσα ἐδιδάσκοντο καὶ εἰς τὰς κατωτέρας. Ὡστε ἡ προσθήκη τάξεων εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅταν δὲν ὑπάρχη προσωπικὸν ἔχον πληρεστέραν παιδείαν τῶν δημοδιδασκάλων, ὡς μορφοῦνται παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς διδασκαλείοις, ἵνα διδάσκωσιν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, δὲν δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἰς ἀστικά.

Ἄλλ' ἐν ᾧ τοῦτο δὲν κατορθοῦται, ἀπειλεῖται καὶ βλάβη ἐκ μέρους αὐτῶν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, ἃ ἐγὼ τοῦλάχιστον θεωρῶ ὡς ἄριστον θεσμὸν καὶ ἀνευ ἐπιφυλάξεως ἐπαινωτὸ μέτρον τῆς Κυβερνήσεως νὰ καταργῆσῃ ἐξ αὐτῶν τὰ ἐκπαιδευτικὰ τέλη, ἵνα ἐκλίπη πᾶν πρόσκομμα εἰς τὴν πρὸς αὐτὰ φοίτησιν τῶν πολιτῶν πρὸς τελειότεραν αὐτῶν μόρφωσιν. Καὶ ὄντως εἶναι ὑπονόμεις τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἡ διάταξις ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν πλήρων σχολείων δύνανται νὰ κατατάσσωνται, εἰ καὶ μετ' ἐξέτασιν, εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων. Τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἐὰν λειτουργῶσι κατὰ πρόγραμμα διατεταγμένον αὐστηρῶς καὶ ἐκτελούμενον πιστῶς πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν ἔχουσι τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δέχωνται μαθητὰς τῶν πλήρων σχολείων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν τὸ πρόγραμμα τῶν δύο κατωτέρων τάξεων αὐτοῦ συμπίπτῃ πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ πλήρους. Ἄλλὰ τότε εἶναι περιττὸν νὰ ὑπάρχωσι δις αἱ αὐταὶ τάξεις ἐν διαφόροις σχολείοις καὶ φρόνιμον εἶναι καὶ οἰκονομικὸν νὰ λειψῶσιν αὐταὶ ἐκ τοῦ ἐνός τούτων. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἔχει ἄλλην ἀποστολὴν νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ ἄλλην τὰ πλήρη σχολεῖα, ἐπόμενον εἶναι τὰ προγράμματα αὐτῶν νὰ ὦσι διάφορα. Τούτου δὲ ὑπάρχοντος ἡ συσχέτισις, αὐτῶν καὶ ἐγγραφῆ μαθητῶν τοῦ ἐνός σχολεῖου εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ ἑτέρου εἶναι ἀτοπία. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἶναι ἄλλα σχολεῖα καὶ ἄλλα εἶναι τὰ ἑλληνικὰ. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πρέπει νὰ ἔχουν ἐξαετῆ κύκλον μαθημάτων καὶ ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ἐν τοῖς πόλεσι. Ἡ διαφορὰ τούτων εἶναι μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων.

(ἀκολουθεῖ).

ΑΔΟΛΦΟΣ ΔΕΙΣΤΕΡΒΕΓΙΟΣ

Οὐδέποτε εἶναι ἀργὰ νὰ ὀμιλῇ τις περὶ ἐκείνων, ὃν ὁ βίος ὑπῆρξε τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἐνδελεχοῦς ἐργασίας ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ, καὶ τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα μένουσιν ὡς ἀνεξάντλητος πηγὴ σπουδαιοτάτων συμβουλῶν. Διὰ τοῦτο ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ μεταφέρω τοὺς ἀναγνώστας μου εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ὀμιλήσω πρὸς αὐτοὺς περὶ τοῦ Γερμανοῦ παιδαγωγοῦ Ἀδόλφου Δειστερβεγίου.

Τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν καὶ πολὺ γνωστόν. Ἐν Γερμανίᾳ ὅμως καὶ Αὐστρίᾳ ἀπολαύει μεγίστης ὑπολήψεως. Ὁ Δειστερβέγιος, μολονότι ἀπέθανε πρὸ τριακοντα ἔτων, τὸ πνεῦμά του ζῆ ἀκόμη μεταξὺ τῶν διδασκάλων σήμερον, οἵτινες ἀναγινώσκουν καὶ μελετοῦν μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὸν Wegweiser zur Bildung für deutsche Lehrer. Ὁ μέγας οὗτος παιδαγωγός, κατὰ τὴν πραγματικὴν τῆς λέξεως σημασίαν, ἐθύσασε τὰ καλλίτερα ἔτη τῆς ζωῆς του εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἠξιώθη νὰ ὀνομασθῆ «μετὰ τὸν Πεσταλότζην ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος».

Θέλουμεν λοιπὸν ὠφελῆθῆ ἀφιερῶντες στιγμὰς τινας εἰς τὸν Ἀδόλφον Δειστερβέγιον. Καὶ ἐν τῷ παρόντι θὰ περιορισθῶ νὰ παρουσιάσω πρὸς ὑμᾶς τὸν ἄνδρα, ὡς διδάσκαλον, βραδύτερον ὅμως θέλω ἐπιληφθῆ νὰ ἀναλύσω καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ.

Ὁ Δειστερβέγιος ἐγεννήθη ἐν Σεϊγεν τῆς Βεστφαλίας τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1790. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη εἰς τὸ λύκειον τῆς γενεθλίου του πόλεως καὶ εἶτα ἠκολούθησε συνεχῶς τὰς παραδόσεις τῶν πανεπιστημίων τῆς Ἐρβόρνης καὶ τῆς Τυβίγγης, ἐνθα ἐσπούδασε μαθηματικά, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν. Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, συναντηθεὶς ἐν Ἐλβερφέλδῃ μετὰ τοῦ Βιλβέργου, διευθυντοῦ ἰδιωτικοῦ σχολείου καὶ ἰδὼν τὴν ἐξοχὸν τοῦ παιδαγωγοῦ τούτου ἰκανότητα εἰς τὸ διδάσκειν, ἠσθάνθη ἀγάπην πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον καὶ τῇ συστάσει τούτου προσελήφθη οἰκοδιδάσκαλος εἰς οἰκογένειαν εὐπατρίδου κατὰ τὸ 1811, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον αὐτοῦ βῆμα εἰς τὸ διδασκαλικὸν στάδιον. Δυστυχῶς ὅμως, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, τὸ πρῶτον αὐτὸ βῆμα δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχές. Διότι ναὶ μὲν ἠθέλε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς πεσταλοτζείου μεθόδου, ἥτις τότε ἦτο ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῆς ἀκμῇ, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον τῶν πανεπιστημιακῶν τοῦ διδασκάλων, οἵτινες εἶχον πληρώσῃ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν μὲ ἐννοίας ἀφηρημένας καὶ ἀκαταλήπτους. Ἐν ἔτει δὲ 1812 προσελήφθη διδάσκαλος ἐν Βόρμς, ἐνθα παραιτήσας τὴν μέθοδον τοῦ Πεσταλότζην εἰργάζετο ὡς ἠδύνατο προσπαθῶν διὰ τοῦ ζήλου του νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν μέθοδον, ἧς ἀκόμη ἐστερεῖτο. Καὶ τί δὲν κατορθοῖ ὁ ζῆλος; Τὸ ὄνομα τοῦ Δειστερβέγιου ὡς καλοῦ διδασκάλου ἤρχισεν ἤδη νὰ γίνηται γνωστόν. Καὶ προσεκήθη ἐν ἔτει 1813 διδάσκαλος τῆς φυσικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν εἰς Φραγκφούρτην, ἐνθα κατὰ καλὴν συγκυρίαν

ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Λασπέ, ἐνθουσιώδους μαθητοῦ τοῦ Πεσταλότζην. Αἱ πολυπληθεῖς δὲ διαλέξεις, ἃς ἔκαμε μετὰ τοῦ ἀνδρός τούτου περὶ Πεσταλότζην, τοσοῦτον ἐπέδρασαν εἰς αὐτόν, ὥστε ἀληθῆ θαυμασμὸν ἠσθάνετο πρὸ τοῦ Ἐλβετοῦ παιδαγωγοῦ, καὶ τοῦτον εἰς τὸ μέλλον ὡς παράδειγμα εἰς ἑαυτὸν προβάλλων εἰργάζετο καλλίτερον καὶ μεθοδικώτερον.

Ἐκ Φραγκφούρτης ὁ Δειστερβέγιος προσεκήθη εἰς τὸ Λατινικὸν σχολεῖον τῆς Ἐλβερφέλδης (1818—1820) ὡς ὑποδιευθυντής, ἐνθα εἶδε τὸν ὀλέθριον καὶ πνευματοκτόνον μηχανισμόν τοῦ σχολείου καὶ ἐλεεινολόγησε τὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν, οἵτινες διαστρέφονται ἐν τοιοῦτοις σχολείοις. Πόσον ὅμως κατεκλίει αὐτόν ἡ μέθοδος τοῦ Βιλβέργου, ὅστις ἦτο διευθυντῆς σχολείου ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Παρὰ τῷ Βίλβεργ εὑρίσκειν ὅτι ὁ Πεσταλότζης ἔφερεν εἰς φῶς καὶ ἐκινήθη εἰς τὸν Δειστερβέγιον ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀσχοληθῆ καλλίτερον εἰς τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε ἡ Κυβέρνησις ἐκάλεσε αὐτὸν διευθυντὴν τοῦ ἐν Mörs ἀρτισυστάτου Διδασκαλείου, ὁ Δειστερβέγιος ἐδέχθη τοῦτο ἐξ ὀλης ψυχῆς. Τῇ 31 Ἰουλίου 1820 ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ σχολείου καὶ ὁ Δειστερβέγιος μόνος ἐδίδασκεν ἐπὶ τρία ἔτη πάντα τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου οὐδένα ἄλλον ἔχων βοηθόν. Ὅτε δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ διωρίσθη γυμνασιάρχης ὁ Χοφμάϊστερ, ὁ Δειστερβέγιος συνεδέθη μετὰ τούτου διὰ στενῆς φιλίας καὶ συνεφώνησαν νὰ διδάσκωσι ἀμφότεροι ὁ μὲ Δ. ἐν τῷ γυμνασίῳ, ὁ δὲ Χ. ἐν τῷ Διδασκαλείῳ μαθημάτων. Οὕτω διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ προσωπικὸν τοῦ Διδασκαλείου ἀπετελεῖτο ἐκ δύο προσώπων οἵτινες ἐνθουσιωδῶς εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς τελειότερας μορφώσεως δημοδιδασκάλων. Ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἔλειπον καὶ ἔχθροί. Οἱ ἱερεῖς τῶν μερῶν αὐτῶν παρετήρησαν ὅτι οἱ διδάσκαλοι διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐγίνοντο ἐξυπνότεροι τοῦ πρόποντος καὶ τοιοῦτοι διδάσκαλοι θὰ συνετέλουν νὰ ἐξηπνήσῃ καὶ ὁ λαός, ὅπερ δὲν συνέφερον εἰς τοὺς ἱερεῖς. Διὰ τοῦτο κατήγγειλαν τὸ Διδασκαλεῖον ὡς εἰσάγον καινὰ δαιμόνια εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον ὑπὸ πεφωτισμένων ἀνδρῶν αποτελούμενον οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκεν εἰς τὰς διαβολὰς τῶν μωρῶν ἀνθρώπων.

Ἐν Mörs ὁ Δειστερβέγιος ἐγένετο ἐτι μᾶλλον γνωστός ὡς παιδαγωγικός ἀνὴρ σπουδαῖος, ἡ δὲ ἐκτίμησις τῆς κοινωνίας ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἔζη νῦξάνετο ὀσμημέραι, οἱ δὲ μαθηταὶ του ἠσθάνοντο τὴν πρὸς τὸ ἔργον

των ἀγάπην καὶ ἦσαν ἀκαταπόντοι, ὡς καὶ ὁ διδάσκαλος των. Ἴδου πῶς ἐκφράζεται εἰς τῶν μαθητῶν του ὁ κ. Χιμπώ. «Ἡμεῖς οἱ διδασκαλιστὰ μετ' ὀλίγον ἐνοήσαμεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ διδασκαλία ἦτο τὸ ἐργάζεσθαι, τὸ ἐργάζεσθαι θαρραλέως καὶ ἀκαταπαύστως. . . Ἡ κυρία μέθοδος τοῦ διδασκάλου ἦτο ὅτι ἔπρεπε μόνοι μας νὰ ζητῶμεν καὶ νὰ εὐρίσκωμεν καὶ νὰ μανθάνωμεν. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ μιμηθῶμεν δεδομένα παραδείγματα. Τὸ βλέπειν, ἀκούειν, σκέπτεσθαι. . . ἰδοὺ ἡ βῆσις τῆς ἐνεργείας μας.» Εἰσερχόμενος εἶτα εἰς λεπτομερείας τινὰς τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας τοῦ Διδασκαλείου μᾶς γνωρίζει ὅτι τὰ μαθήματα ἤρχιζον τὴν ἐβδόμην πρωΐνῃν ὥραν χειμῶνος τε καὶ θερούς, ὅτι μάλιστα τὸν χειμῶνα ἐσβέννυντο οἱ λαμπτήρες καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ σκοτίᾳ οἱ μαθηταὶ χωρὶς νὰ βλέπωσιν ἀλλήλους ἤκουον τὰς ἐρωτήσεις τοῦ διδασκάλου καὶ τὰς ἀπαντήσεις τῶν συμμαθητῶν των. Ἐκεῖ φράσεις λίαν περίπλοκοι ἀνελύοντο· δύσκολα προβλήματα ἐλύοντο· ζητήματα διάφορα ἐπραγματεύοντο μετὰ μεγίστης εὐκολίας καὶ ἐτοιμότητος ἄνευ οὐδενὸς βοηθήματος. Ὁ Δειστερβέγιος ἠθέλεν ἡ διανοητικὴ ἐργασία νὰ γίνηται νοερῶς ὀλόκληρος. Ἠγάπα τὴν ἐργασίαν καὶ μετέδιδε τὸν ζῆλον αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς του, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ἐδεικνυτο ἀδυσώπητος πρὸς τοὺς ὀκνηροὺς. «Ἐμάθομεν, λέγει τις ἐξ αὐτῶν, αὐτοῦ διευθυντοῦ νὰ μὴ ὀπισθοχωρῶμεν πρὸ οὐδεμιᾶς δυσκολίας προκειμένου περὶ ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως.»

Αὐτὸς οὗτος ὁ Δειστερβέγιος εἰργάζετο ἀκαταπαύστως εἰς τὸ ἰδίον του ἔργον. Ἐμελέτα τὰ ἔργα τῶν μεγάλων παιδαγωγῶν, Πεσταλότζην, Ρουσσῶ κτλ. Ἐπεσκέπτετο τὰλλα σχολεῖα διὰ νὰ ὠφελῆθῆ ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν ἐμπειρῶν συναδέλφων του καὶ πολὺ συχνὰ ἐπεχείρει μακροτάτας περιηγήσεις. Ἀλλὰ, τὰ πάντα μετ' ἐπιστασίας μελετῶν καὶ ἐξετάζων, ἰδιοποιεῖτο ὅτι ἐξοχὸν καὶ ἐπανήρχετο οὕτως ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν του εἰς Mörs σοφώτερος ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἰκανώτερος ἐν τῇ πράξει.

Ὁ Δειστερβέγιος ἐν Mörs ἐννοσχολήθη καὶ περὶ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν διδασκάλων.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1827 ἱδρύσε περιοδικόν τι, ὅπερ ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχει, διευθυνόμενον μάλιστα ὑπὸ ἐνὸς τῶν υἱῶν του: «Die Rheinischen Blätter». Τὸ περιοδικὸν τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἔτυχε μετρίως διαδόσεως, βραδύτερον ὅμως ἐγένετο δεκτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν

θαυμαστῶν τοῦ Δειστερβέγιου, διότι ἐν αὐτῷ εὑρίσκον τὸν λόγον τοῦ διδασκάλου ζωηρὸν καὶ ἀκριβῆ.

Μετὰ ἐργασίαν δώδεκα ἐτῶν ἐν Mörs ὁ Δειστερβέγιος προσεκήθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Ἀλτενστάϊν ἐν ἔτει 1832 νὰ διευθύνῃ τὸ Διδασκαλεῖον τοῦ Βερολίνου. Τὴν νέαν αὐτὴν θέσιν ἀπεδέξατο ὄχι τόσο διὰ τὴν ἀμοιβὴν τὴν παρεχομένην αὐτῷ — 1800 μάρκα ἢ 2050 φράγκα κατ' ἔτος! — ὅσον διὰ τὴν τιμὴν δι' ἧς περιεβάλλετο. Οὕτω δὲ ἀπῆλθε παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ὀκτῶ τέκνων του μὲ καρδίαν τεθλιμμένην! προσφιλεῖς του μαθηταὶ. . .

Ἐν Βερολίῳ, καὶ ἐν Mörs, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον του μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ζήσεως, κύριον πάντοτε μέλημα ἔχων τὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν του. «Τὸ ἐμὸν ἔργον, λέγει, εἶνε νὰ ὑπηρετῶ τοὺς μαθητὰς μου καὶ ἀναπτύσω παρ' αὐτοῖς τὸ ἀληθές, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθόν». . . Ἀκούραστος πάντοτε ἐφιλοπόνει σχέδια διδασκαλίας, συνέτασσε προγράμματα, ἐμελέτα, συνέγραψε βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα καὶ ὀλόκληρος παρεδίδοτο εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν του. Καὶ οἱ διδασκαλιστὰ ἐν Βερολίῳ, ὡς ἐν Mörs, ἐπεδοκίμαζον καὶ ἔχαιρον διὰ τὴν ἀνεξάντλητον ἐνεργειαν τοῦ διδασκάλου ὅσον καὶ διὰ τὴν μέθοδον αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν ἰδίαν του πείραν, οὐδὲ εἰς τὰ βιβλία του, ἐπανέλαβε τὰ ταξείδια του καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Δανιμαρκίας. Ὅτι ὅμως χαρακτηρίζει τὰς ἰδέας τοῦ Δειστερβέγιου περὶ ἀγωγῆς εἶνε ὅτι ἠθέλε πρὸ παντὸς νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν του, πεπεισμένος ὅτι μόνον τοῦτο εἶνε ἰκανὸν νὰ παράσχῃ τὴν προσήκουσαν παιδείαν. «Φεῦ! λέγει, πόσον ὀλίγον ἐννοοῦν νὰ ἐκπαιδεύουν οἱ νομίζοντες ὅτι πρῶτιστον πάντων ἐν τῇ ἀγωγῇ εἶνε αἱ γνώσεις. Αἱ γνώσεις δύνανται νὰ χρησιμεύσουν ὡς μέσον μόνον πρὸς ἐπίτευξιν ἐν μέρει τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας· κυρίως ὅμως πρέπει νὰ διεγείρηται τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν, ἵνα βαθμηδὸν ἀναπτυχθῆ ἡ αὐτενεργεια αὐτῶν καὶ δύνανται βραδύτερον νὰ ἐξετάζωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὸν περιβάλλοντα αὐτοὺς κόσμον.»

Ὡσαύτως ὁ Δειστερβέγιος ἐννοσχολήθη μετ' ἐπιστασίας καὶ ζήλου μεγάλου εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων. Σήμερον δὲ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ μιμοῦνται ἀκριβῶς τὸ ἰδρυθὲν παρ' αὐτοῦ ἐν Βερολίῳ. Διδασκαλεῖα καὶ δημ. σχολεῖα ὁ Δειστερβέγιος ἐθεώρει ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένα καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐνὸς ἐξήρτα ἐκ

της επιτυχίας του άλλου και τανάπαλιν. Έάν και παρ' ημίν αι Διευθυνταί των Διδασκαλείων και οι ιθύνοντες τὰ της δημοτικής εκπαιδεύσεως τοιαῦτα ἐφρόνουν και οὔτως ἐργάζοντο ὅποια πρόοδος δὲν θὰ ἐγίνετο; Τὸ καλὸν τῶν διδασκάλων ἀείποτε σκεπτόμενος εἰργάζετο μετ' ἐπιμονῆς και καρτερίας και περὶ της ἐνώσεως αὐτῶν. ἤθελον οἱ διδάσκαλοι νὰ ὦσιν ἐλεύθεροι και ἀνεξάρτητοι διὰ νὰ γείνωσιν ἰσχυροὶ και ἰσχυροὶ διὰ νὰ εἶνε εὐυπόληπτοι και σεβαστοί. Ἐν Βερολίῳ, ὡς ἐν Mörs, ἴδρυσε «σύλλογον» διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους, οἵτινες πολλάκις κατ' ἔτος συναθροίζομενοι περίξ αὐτοῦ ἤκουον τὸν λόγον του. Οἱ διδάσκαλοι, προοδευτικοί, ἐπιμελεῖς, ὠφέλιμοι εἰς τὰ συμφέροντά των και τὴν ἀποστολὴν των συνθηροῦντο, ἀντὶλάσσαν τὰς γνώμας και τοὺς πόθους των, ὠμίλουν περὶ τῶν ἐργασιῶν και τῶν ἀποτελεσμάτων των—καθὼς και περὶ τῶν φροντίδων και ἀθλιότητων των—και ἐγίνοντο ἐτοιμότεροι, ἰσχυρότεροι. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ψυχὴ τῶν συνελεύσεων τούτων ἦτο ὁ Δειστερβέγιος ἔτοιμος πάντοτε νὰ δίδῃ συμβουλὰς, συμπληρῶν και ἀναπτύσσων οὔτω τὴν ἀγωγὴν τῶν διδασκάλων.

Καθὼς δὲ ὅλοι οἱ παιδαγωγοὶ σήμερον τὸ βεβαιοῦν—εἰς τὰς περιφήμους ἐκείνας συνελεύσεις ὀφείλεται ἢ ἀνύψωσις τῶν δημοτικῶν σχολείων και ἔκτοτε χρονολογεῖται ἢ διακεκριμένη κανονικὴ θέσις τῶν δημοδιδασκάλων ἐν Γερμανίᾳ. Δὲν θὰ ἦτο καλὸν—εἶπατέ μοι—και παρ' ημίν νὰ ἐδημιουργοῦντο κατ' ἔτος τοιαῦται συνελεύσεις κατὰ τὸ πνεῦμα, καθ' ὃ ὁ Δειστερβέγιος συνέστησε και διηύθυνεν αὐτὰς ἐν Βερολίῳ; Ἐν τούτοις, εὐρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης ἐνεργείας και τσαύτης δράσεως δὲν ἐπελέθετο και τῶν συγγραφῶν, εἰς ἃς διηνεκῶς ἐνησχολεῖτο. Τὸ ἐξοχώτερον ὅμως τῶν συγγραμμάτων του, τὸν χάριν τῶν γερμανῶν διδασκάλων ἐκδοθέντα ὀδηγὸν του «Wegweiser zur Bildung für deutsche Lehrer, ἔφευρεν εἰς φῶς τὸ 1832.

Ἡ δημοτικότης αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ὑπῆρξε μεγίστη. Ἄλλ' οἱ φθονεροὶ αὐτοῦ ἀντίπαλοι—διότι εἶχε και τοιοῦτους—τὸν κατηγόρησαν εἰς τὸν ὑπουργὸν της δημοσίας εκπαιδεύσεως. Φεῦ! ἤρκεσεν ὅτι ἦτο θιασώτης της προόδου και της ἐλευθερίας διὰ νὰ καταστή, μ' ὄλην τὴν συντηρητικότητα τῶν ἰδεῶν του, ὑποπτος εἰς τὴν κυβέρνησιν. Καὶ χάρις μὲν εἰς τὸν φιλελεύθερον ὑπουργὸν Ἀλτενστάϊν, ὅστις ἦτο τότε ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐξηκολούθησε τὸ

ἔργον του βραδύτερον ὅμως ἀνεληθόντος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ συντηρητικοῦ Εἰχενχορν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δειστεργίου ἐπετέθησαν πάντες κατ' αὐτοῦ και πράγματι κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἐν ἔτει 1847. Ὡς λόγοι δὲ της παύσεως ἐρρήθησαν ὅτι ὁ Δειστερβέγιος εἶνε ἄγαν φιλελεύθερος και ἀσπάζεται ἰδέας σοσιαλιστικὰς. Μάτην ὁ Δειστερβέγιος ἐζήτησε τὰς ἀποδείξεις, εἶπον εἰς αὐτὸν νὰ ἀναμείνῃ αὐτὰς, ἀλλ' ἀντὶ τῶν ἀποδείξεων ἔστειλαν εἰς αὐτὸν τὴν παῦσιν του.

Ἐκτοτε ἐξῆσε ὁ Δειστερβέγιος ἐπὶ εἴκοσι ἔτη ἀνευ θέσεως δημοσίας, ἐξηκολούθει οὐχ' ἦττον νὰ διαδίδῃ πανταχοῦ τὰς ἰδέας του διὰ τοῦ περιοδικοῦ «Rheinische Blätter,» τῶν διατριβῶν του και τῶν ἔργων του. . .

Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν κατὰ τὸ ἔτος 1866. Ὁ κληρὸς τοῦ Δειστερβεγίου ὑπῆρξεν ὁ κληρὸς πάντων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῶν ῥηξικελεύθων, δηλαδὴ ὁ μαρτυρικὸς στέφανος. Ἄλλ' αἱ ἰδέαι αὐτοῦ περὶ της ἀνυψώσεως τῶν δημοδιδασκάλων ἐρριζοβόλησαν και ἐκαρποφόρησαν τάχιστα ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ ἐχθροὶ του κείνται τεθαυμένοι ἐν ἀφανείᾳ, ὁ δὲ ἀνδριὰς τοῦ Δειστερβεγίου ἐν Mörs δεικνύει τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπιγενομένων πρὸς τὸν ἐνθουσιῶδη ἀνδρα.

Εἶ η τὸ χῶμα σὺτοῦ ἐλαφρὸν και τὸ ὄνομά του εὐλογημένον.

Νικίας Χατζάρας

Ὁ Δειστερβέγιος ἐξέδωκε τὰ ἐξῆς διδακτικὰ βιβλία:

1. Lese- und Sprachbuch (1826).
2. Schullesebuch (1831).
3. Praktische Lehrgänge für den Unterricht in der deutschen Sprache (1831).
4. Methodisches Handbuch für den Gesamtunterricht im Rechnen (1830).
5. Leitfaden für den Unterricht in der Formen =Grossen= und räumlichen Verbindungen (1822).
6. Raumlehre oder Geometrie (1828).
7. Heimatskunde.
8. Mathematische Geographie.
9. Beschreibung der preussischen Rheinprovinzen (1829).
10. Lehrbuch der mathematischen Geographie und populären Himmelskunde (1840).
11. Der Unterricht in der Kleinkinderschule (1832).
12. Praktisches Übungsbuch in der deutschen Sprache.

Ταῦτα και πλεῖστα ἄλλα διδακτικὰ βιβλία

ἔγραψεν ὁ Δειστερβέγιος, ὥστε κατὰ τὰς νέας θεωρίας τὰς ἐπικρατούσας σήμερον ἐν τῇ διοικήσει τῶν σχολείων ὁ Δ. ἦτο μέγας βιβλιοκάπηλος και ἂν ἐζῆ σήμερον παρ' ημίν δὲν θὰ ἦτο αὐτῷ ἐπιτετραμμένον νὰ λάβῃ θέσιν τινὰ οἰανόποτε οὔτε ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ οὔτε ὡς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων. Κύριε Ὑπουργέ, ἤξεύρετε ποῖοι ἔγραφον βιβλία διδακτικὰ ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὴν ἐποχὴν της διοικήσεως τῶν σχολείων; Ὁ Ἐρδερὸς, ὁ μέγας τῶν σχολείων της Βαυαρίας διοργανωτὴς και διευθυντὴς, ὃν ὁ ἡγεμὼν της Βαυαρίας ἀνύψωσεν εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, τὸν Ἐρδερὸν, τὸν υἱὸν ἐνὸς δημοδιδασκάλου! Ἄλλ' ἐκεῖ οἱ ἡγεμόνες και οἱ πολιτικοὶ τιμῶσι τὴν ἀρετὴν και τὰ γράμματα, παρ' ημίν ὅμως δὲν ἐπιτρέπει ὁ φθόνος και ἡ σκευωρία οὐδὲ νὰ ζήσωσιν οἱ ἀγαπῶντες τὴν πατρίδα των.

ΟΧΙ ΣΤΕΝΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΙΣΜΟΣ ΑΛΛΑ ΠΛΑΤΥΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ.

Ὁ φίλος μου κ. Α. Καταφυγιώτης ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ τὸ χωρίον προσφιλές, ὡς λέγει, ἐνδιαίτημα τῶν ἀληθῶς διδασκάλων συμβουλεύει εἰς τοὺς ἐν τοῖς χωρίοις διαμένοντας τοιοῦτους νὰ ἀφιερῶσιν πάσας τὰς ὥρας της σχολῆς αὐτῶν εἰς τὴν μελέτην παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων και ἄλλων κλασικῶν βιβλίων, οἷα αἱ θρησκευτικὰ μελέται τοῦ Μαυροκορδάτου, ἡ Ἱστορία τοῦ Παπαρηγοπούλου και οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες συγγραφεῖς. Οὔτω δὲ φρονεῖ ὅτι τὸ χωρίον καθίσταται ἡ Ἐδέμ τῶν διδασκάλων ἢ ὅπως αὐτὸς τὸ ὀνομάζει τὸ προσφιλές τούτων ἐνδιαίτημα.

Ὅτι τὸ χωρίον ὑστερεῖ τῶν πόλεων και δὴ τῶν μεγάλων, περὶ τούτου οὐδεὶς πιστεύω δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὁ ἀμφιβάλλων. Ἡ πόλις ἔχει τὰ θέατρα, ἔχει τὰ μουσεῖα, τὰ ἀνώτερα σχολεῖα, τὰς βιβλιοθήκας, τοὺς συλλόγους, τὰ δημόσια ἀναγνώσματα, τοὺς ἐπιστήμονας, τοὺς λόγους, τὴν ἀνεπτυγμένην οἰκογένειαν και τόσα ἄλλα, ἅτινα ὅλα εἶναι σχολεῖα, ὅλα εἶναι διδασκαλοὶ δι' ἓνα ἄνθρωπον. Παρὰ ταῦτα δὲ και τὰς ἄλλας διασκεδάσεις και θεάματα, ἀπὸ τὰ ὅποια μόνον οἱ σχολαστικοὶ και οἱ στενοκέφαλοι θέλουν πάντοτε νὰ ἀποξενώσουν τὸν διδάσκαλον. Ἀπέναντι δὲ ὅλων τούτων ἐξωραϊζόντων ὅπωςδὴποτε τὸν ἄχαρι βίον τοῦ διδασκάλου και εὐεργετικώτατα ἐπιδρώντων ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, τί ἔχει οὐσιῶδες νὰ προσφέρῃ τὸ χωρίον; Ἴσως ἤθελέ τις μοῦ ἀπαντήσῃ τὸν καθαρὸν ἀέρα. Βεβαίως. Ἄλλ' ὁ καθαρὸς ἀήρ, ὅσον πολυτίμος και ἂν εἶναι, δὲν δύναται νὰ συντελέσῃ μόνος εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν διδασκάλων, ἦν ὁ κ. Καταφυγιώτης διὰ της ἐν τῷ χωρίῳ διατριβῆς των ἐπιδιώκει. Ἄλλως οἱ διδάσκαλοι δὲν εἶναι φθισικοί, ὥστε

νὰ θυσιάσουν πρὸ τοῦ καθαρῦ ἀέρος ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῶν πόλεων, ὅσα μάτην ἤθελέ τις ἀναζητήσῃ νὰ εὕρῃ ἐν τοῖς χωρίοις. Τὸ χωρίον ἀληθῶς, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου λείπουν ἡ τύρβη και ὁ θόρυβος τῶν πόλεων, αἱ συναρπάζουσαι και κατακηνύουσαι τέρψεις και διασκεδάσεις τούτων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τόπος ἐπιτήδειος δι' ἀνωτέρας ἐπιστημονικὰς μελέτας, δι' ὑψηλοτέρας εἰδικὰς σπουδὰς. Ἄλλ' αἱ μελέται τοῦ διδασκάλου εἶναι ἀναμφισβητήτως γενικαί. Τοιαῦται δὲ γενικαὶ μελέται δύναται τόσον ἀσφαλῶς νὰ διεξαχθῶσιν ἐν τῇ πόλει, ὅσον και ἐν τῷ χωρίῳ. Ἴσως μάλιστα αἱ ἐν τῇ πόλει τοιαῦται σπουδαὶ διὰ τὴν ὑπαρξιν βιβλιοθηκῶν και τὴν ἀφθονίαν καταλλήλων βιβλίων νὰ συντελῶνται και καλλίτερον. Ὡστε τὸ χωρίον ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀποβῇ τὸ προσφιλές ἐνδιαίτημα τῶν ἀληθῶς διδασκάλων. Ἄλλ' ἀφ' οὗ τούτο ἐλάχιστα πάντως προσφέρει εἰς τὸν σκοπὸν, ὃν ἐπιδιώκει ὁ φίλος μου κ. Καταφυγιώτης, δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι, ὅπερ νὰ θέλῃ τὸν διδάσκαλον και νὰ κρατῇ τούτον δέσμιον, ὡς ἄλλον Προμηθέα. Ἐν τῷ χωρίῳ δὲν ὑπάρχει τι, πρὸ τοῦ ὁποῖου νὰ λησμονήσῃ τις ὅλα τὰ κατὰ τῶν πόλεων και νὰ ποθήσῃ ἀνευδοκίᾳ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ διατριβὴν; Ἡ ἀπάντησις προβαίνει εὐχερῆς και ἀβίβαστος εἰς τὰ χεῖλη φιλοδόξου, δραστηρίου και μεγαλεπήθου διδασκάλου. Εἶναι ἡ ἐξέχουσα ὄνότης τούτου ὡς μέλους της κοινωνίας τοῦ χωρίου, εἶναι ἡ εὐεργετικὴ και τελεσφόρος δράσις αὐτοῦ, εἶναι τέλος ἡ διάκρισις της δυνάμεως και τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀπὸ τὴν δύναμιν και τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων, δυνάμεως και πνεύματος πρώτης ὄντως τάξεως διὰ τὸ χωρίον, ἱκανῆς νὰ σύρῃ τούτο ἐμπρὸς, ἱκανῆς νὰ τὸ ἀνακαινίσῃ, ἱκανῆς νὰ τὸ μεταρρυθμίσῃ, ἱκανῆς νὰ τὸ ἀναγεννήσῃ. Ὁ Καίσαρ εἶπε: Κάλλις πρῶτος στὸ χωρίον παρὰ δεύτερος στὴν πόλι. Δυστυχῶς ὁ διδάσκαλος δὲν εἶναι οὔτε δεύτερος οὔτε τρίτος ἐν τῇ πόλει. Ἐκεῖ ὅλη ἡ δράσις του περιορίζεται ἐντὸς τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ σχολείου μόνον και ἂν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα δὲν θεωρεῖται τελευταῖος, εἶναι ὅμως πάντοτε ἀφκνῆς και ἄσημος.

Ἐν τῇ πόλει, ἐνθα ὑπάρχουσιν ἀνεπτυγμένοι ἄνθρωποι, ἐνθα ἀφθονοῦσιν οἱ ἐπιστήμονες και οἱ λόγιοι και πάντες οἱ ἄλλοι πολῖται, ὅσοι πολλῶν ἄλλων λαῶν ἄστα και νόον ἐγνώσαν, τίς ἐξετάζει πόθεν κρατεῖ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον ἡ σκούφια τοῦ διδασκάλου; Ἄλλως ὅμως συμβαίνει ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐκεῖ οὐχὶ σπανίως ὁ διδάσκαλος εἶναι τὸ ἐξοχώτερον μέλος της κοινωνίας ὑπὸ τε τὴν ἐποψιν της διανοητικῆς ἀναπτύξεως και της κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Ἐκεῖ σχεδὸν πάντοτε ὄχι μόνον δὲν περιφρονεῖται ἡ γνώμη τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ και καταζητεῖται ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασιν. Ἐκεῖ ὁ ἀληθῆς διδάσκαλος εἶναι ὁ μέγιστος και σημαντικώτατος τῶν χωρικῶν σύμβουλος. Εἶναι ἡ διηγε-

κῶς κινουῖσα καὶ προάγουσα τούτους ἀνωτέρα δύναμις. Εἶναι τέλος τὸ πρόσωπον τῆς γενικῆς συμπαθείας καὶ ὑπολήψεως καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς κοινῆς ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει δι' αὐτὸν τὸν τιμητικώτερον στασίδι, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀποκαλύπτονται πρὸ αὐτοῦ οἱ χωρικοὶ εὐλαβῶς χαιρέτωντες, ἐν τοῖς καφενείοις ὅλοι ἀνεγείρονται ὡς ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι καὶ προσφέρουσι πρὸς αὐτὸν τὸ καθισμά των. Ἐν τοῖς γάμοις, ἐν τοῖς ἐπισήμοις γεύμασιν, ἐν τοῖς χοροῖς, ἐν τοῖς βαπτίσμασι καὶ ἐν παντὶ τέλος, ὅπερ κατέχει τὴν θέσιν τοῦ σημαντικοῦ, ὁ διδάσκαλος εἶναι πάντοτε τὸ πρωτεῦον πρόσωπον τῆς τιμῆς.

Δὲν θεωρεῖται ποτε ξένος τῆς λύπης αὐτῶν ἢ τῆς χαρᾶς. Μετέχει πάντοτε τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς χαρᾶς τούτων, τῆς λύπης καὶ τῶν παθημάτων αὐτῶν καὶ εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς εὐτυχίας αὐτῶν, ὃν ἐὰν ἤθελέ τις ἀποσπάσει, ἤθελεν ἀναμφιβόλως ἐκ βάρων κλονήσει τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν ὅλων.

Τοιοῦτους δὲ διδασκάλους, μὲ τσαῦτα κεφάλαια ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης, μὲ ἐξέχουσιν καὶ ἐπιφανῆ θέσιν παρὰ τοῖς χωρικοῖς, διδασκάλους ἀληθοῦς περιωπῆς δύναται τις νὰ εὔρη μόνον ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπου ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας των, ὅπου τὸ στάδιον τῆς δράσεώς των δὲν περιορίζεται ἐντὸς τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ σχολείου μόνον, ἀλλ' ἐξαπλοῦται εὐεργετικῶς ἐπ' ὅλου τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ πάντων τῶν κατοικῶν αὐτοῦ. Ὅπως ὁμως ὁ διδάσκαλος κατασταθῇ τοιοῦτος, ὅπως ἀποβῇ ὁ μέγας καὶ προσφιλέστατος ἀνὴρ τοῦ χωρίου, δὲν πρέπει βεβαίως νὰ διάγῃ τὸν βίον *dolce far niente* ὅπως λέγουσι οἱ Ἴταλοὶ, οὐδὲ νὰ διημερεύῃ ἐν τοῖς καφενείοις καὶ τῆς οἰνοπωλείαις χαρτοπαικτῶν καὶ φλυαρῶν, ὡς πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Καταφυγιώτης. Ἀποφεύγων ὁμως πάντα ταῦτα δὲν πρέπει πάλιν νὰ καταντήσῃ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, νὰ ἀποξενωθῇ δῆλον ὅτι τῆς κοινωνίας καὶ νὰ φυλακίσῃ αἰωνίως αὐτὸν ἐντὸς τῶν πολλῶν σελίδων τῆς Ἱστορίας τοῦ Παπαρρηγοπούλου καὶ τῶν θρησκευτικῶν μελετῶν τοῦ Μαυροκορδάτου. Ἀνάγκη, ἵνα ὁ διδάσκαλος βελτιῶν αἰεὶ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀναγκαιᾶς καθ' ἐκάστην μελέτης, ἀναστρέφεται πάντοτε τοὺς χωρικοὺς, συζητῇ μετ' αὐτῶν, ἐπιφέρηται ὡς ἀνώτερον πνεῦμα ἐπ' αὐτῶν, ὄρα ἐν αὐτοῖς ἐνθαρρύνῃ, διαφωτίξῃ συμβουλευῇ, παρηγορῇ, ἐνισχύῃ τούτους καὶ καθόλου κινή, βελτιόνη καὶ προάγῃ αὐτούς.

Κατὰ ταῦτα ὁ διδάσκαλος, ὅχι πλέον πτωχοπρόδρομος τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀλλὰ δαδούχος καὶ ἀπόστολος ἐμπνευσμένος τῆς πρόοδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰσηγητῆς δὲ νέας ζωῆς καὶ νέου αἵματος ἐν τοῖς χωρίοις, τῆς ζωῆς τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ αἵματος τῆς ἐκκινήσεως καὶ τῆς δραστηριότητος, δὲν πρέπει νὰ περιορίξῃ τὴν δράσιν αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ σχολείου καὶ τῶν ὀλίγων βιβλίων,

τὰ ὁποῖα ἀπηρίθμησεν ὁ φίλος μου κ. Καταφυγιώτης, ἀλλὰ νὰ λάμπῃ πάντοτε ὡς ἥλιος ζωογόνος μεταξὺ τῶν χωρικῶν φωτίζων καὶ θερμαίνων τούτους, ὀδηγῶν καὶ προάγων, παραινῶν καὶ ἐνθαρρύνων. Μόνον δὲ εἰς τοιοῦτον διδάσκαλον δρώντα ἀποτελεσματικῶς καὶ εὐεργετικῶς ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ἐν ἣ ζῆ, αἰσθανόμενον δὲ ἀπτά τὰ ἀποτελέσματα τῆς καλῆς του ἐργασίας ἢ ὡς θὰ ἔλεγε κοινοβουλευτικὸς τις ῥήτωρ δρέποντα τοὺς καρπούς τῶν ἐργασιῶν του, ἀγαπώμενον δὲ καὶ τιμώμενον ὑπερβαλόντως ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ ἀναβιβαζόμενον, εἰς ἣν περιωπῆν ἀνωτέρω ὤρισα, μόνον εἰς τοιοῦτον διδάσκαλον δύναται νὰ ἀποβῇ τὸ χωρίον προσφιλέστατον ἐνδιαίτημα καὶ ἀληθῆς εὐτυχίας παράδεισος. Ἡ δύνατό τις δὲ ἐνταῦθα τροποποιῶν τὸ δίστιχον τῆς εὐτυχίας τοῦ μακαρίτου Κόκκου νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς διδασκάλους : Δασκάλοι ἡ εὐτυχία ποτὲ στὸν κόσμον τοῦτο δὲν κείται στὰ βιβλία μονάχα καὶ στὸν πλοῦτον : ἀλλὰ πολὺ εὐρύτερον τῶν δύο τούτων ἀντικειμένων.

Ὅστις λοιπὸν διδάσκαλος φιλοδοξῇ νὰ ἀφήτῃ μέγα ὄνομα ἐν τῷ χωρίῳ, ὅστις θέλει νὰ κατασταθῇ ὁ ἀληθῆς εὐεργέτης αὐτοῦ καὶ νὰ μείνῃ εὐλογημένη ἡ μνήμη αὐτοῦ παρὰ τοῖς χωρικοῖς, ἄς ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐπ' ὄμου καὶ ἄς ἀφιερῶσθ πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς προκοπῆς καὶ εὐτυχίας τῶν καλῶν χωρικῶν. Ἄς εἶναι δὲ βέβαιος ὅτι ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ἐκείνων, ἧτις θὰ εἶναι καρπὸς καὶ ἀπαύγασμα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, θέλει οὗτος εὔρη τὰς ὠραιότερας στιγμὰς τοῦ βίου του, στιγμὰς ἀληθοῦς εὐτυχίας καὶ χαρᾶς.

Ἐγραφον ἐν Βελεστίῳ.

Χρῆστος Π. Οἰκονόμου.

Ἐπιστολὴ Ἐρνεσίου Κουρτίου

Ὁ σοφὸς καθηγητῆς τοῦ ἐν Βερολίνου Πανεπιστημίου κ. Ἐρ. Κούρτιος δι' ἰδίας θερμοτάτης ἐπιστολῆς ἀπὸ 15)27 Μαΐου ἐ.ε. ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Π. Π. Οἰκονόμου, λαβὼν γνώσιν τῆς προπόσεως, ἣν οὗτος ἐποιήσατο ἐν Ὀλυμπία ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐταιρείας ὑπὲρ τοῦ κ. Κουρτίου, οὗ ἡ προτομὴ ἐστήθη ἐν τῷ ἐκεῖ μουσεῖῳ. Ὅτι ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἔκρινεν ἄξιον τῆς ἑαυτοῦ προσοχῆς τὰ ῥηθέντα ἐν Ὀλυμπία ὑπὸ τοῦ κ. Οἰκονόμου καὶ ἰδία ταῦτα νὰ ἐξάρῃ εἶναι μεγάλη τιμὴ, δι' ἣν ὀφείλομεν μεγάλην χάριν εἰς τὸν ἄνδρα. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ δίδῃ αὐτῷ ὑγείαν ἐπὶ πολλὰ ἀκόμη ἔτη πρὸς προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀγαλλίασιν δὲ τῶν θαυμαστῶν του.